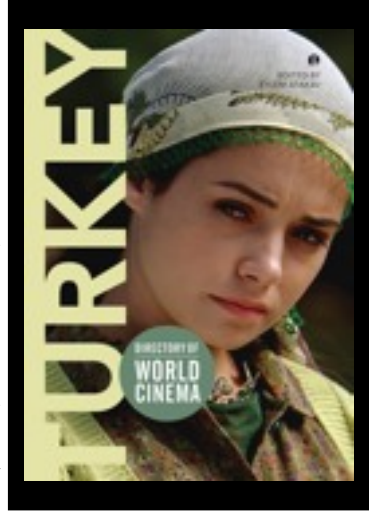

sinecine Kitaplığı

YENİ KİTAPLAR

>> Burçin Kalkın Kızıldaş

Directory of World Cinema: Turkey
Eylem Atakav
Intellect, Chicago, 2013, 215 Sayfa
ISBN: 978-1-84150-563-3

Özellikle 1990'lardan sonra dünyanın ilgisini çekmeye başlayan Türkiye sinemasına genel bir bakış niteliği taşıyan *Directory of World Cinema: Turkey*, Intellect'in ülke sinemalarını tanıtan serisinin yeni kitaplarından birisi. Çalışma, Türkiye sinemasına ilişkin geniş bir film içeriğini akademisyenlerin değerlendirme ve eleştirileriyle birlikte sunuyor. Kitap 15 ana bölümden oluşuyor ve yönetmenlerden, yıldızlara, türlerden festivallere geniş bir perspektifte Türkiye sinemasına ışık tutuyor. Türkiye sinemasına yurtdışında artan ilgiye akademik bir katkı niteliği taşıyan çalışma, okuma önerilerini, Türkiye sinemasına ilişkin web sitelerini içeren bölümüyle de ilgililere önemli katkılar sunuyor.

Çalışmanın ilk bölümünde yılın filmi olarak ele alınan *Bir Zamanlar Anadolu'da* (Nuri Bilge Ceylan, 2011) hakkında Özlem Köksal'ın eleştirisi yer alıyor. Türkiye'de sinemanın yükselişi ve bağımsız filmlerin desteklenmesi açısından önemli bir yer tutan festivallere odaklanan ikinci bölümde Ankara Film Festivali ve Uçan Süpürge Film Festivali'ne ilişkin bilgi içeren iki yazı yer alıyor (Ali Karadoğan ve Eylem Atakav).

Film mekânları başlıklı üçüncü bölümde Deniz Bayrakdar'ın Türkiye sinema tarihinin en önemli film mekânı olan İstanbul'a filmler aracılığıyla baktığı yazısı yer alıyor. Bayrakdar yazısında Yeşilçam'dan bugüne İstanbul'un sinemasal bir kent olarak konumunu örneklerle inceliyor. Dördüncü bölüm Türkiye sinemasının önemli yönetmenlerinden Nuri Bilge Ceylan, Şerif Gören, Yılmaz Güney, Yeşim Ustaoglu, Derviş Zaim'e dair akademisyen yazılarına ayrılmış. Bir diğer bölümde ise Türkiye sinemasından seçilen yıldızlar Ayhan Işık, Hülya Koçyiğit ve Türkan Şoray'ın ele alındığı yazılar yer alıyor. Altıncı bölüm Türkiye sinemasının erken dönemine odaklanıyor. Erken dönem sinemanın özelliklerinin Türk modernleşmesiyle birlikte ele alındığı yazısıyla Canan Balan dönemin koşulları, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu döneminde yapılan filmlere ve yönetmenlere ilişkin bir giriş yapıyor. Bu dönemin önemli filmleri de kitapta yer almaktadır. Yedinci bölüm 1950'lerden itibaren ortaya çıkan bilim-kurgu sinemasına ayrılmış. *Tarzan*, *Dracula* ve *Görünmeyen Adam* gibi filmlerin Türkleştirilmiş versiyonlarıyla başlayan bilimkurgu ve fantasti türünün, macera filmlerinin içine yerleştirilen fantastik öğelerle devam edişini ve buradan *Gora* (Yılmaz, 2004) ve *Dünyayı Kurtaran Adam'ın Oğlu* (Tibet, 2006) gibi filmlere uzanan tür serüvenini anlatan Iain Robert Smith'in yazısını yine türün yerli versiyonlarından örnekler takip ediyor.

Atakav, çalışmasının diğer bir bölümünü kadın filmlerine ayırmış. 1980 sonrası bir tür olarak karşımıza çıkan kadınlara ve kadın hikâyelerine odaklanan filmlerden seçilen örnekler ve çeşitli yazılarla kadın filmlerinin yükselişi Türkiye'nin içinden geçtiği sosyo-politik ortam ve kadın hareketinin yükselişiyle birlikte değerlendirilmiş. Atakav'ın doktora çalışmasını temel alarak yazdığı *Women and Turkish Cinema* kitabını bu vesileyle hatırlatmakta fayda var.

Gişe filmlerine de bir bölüm ayrılan kitapta Türkiye'de gişe yapan filmlere dair Murat Akser'in yazısının ardından *Vizontele*'den (Erdoğan, 2001) *Gord*'ya, *Recep İvedik*'ten (Gökbakar, 2008) *Babam ve Oğlum*'a (Irmak, 2005) gişe rekoru kıran filmler tanıtılmış ve değerlendirilmiş. Akser, Yeşilçam'dan bugüne gişeye oynayan ve ticari başarı kazanan filmleri ve öne çıkan yönetmenleri değerlendirmiş.

Drama türünün örneklerin de ele alındığı çalışmada Akser ve Atakav Türkiye'de bu tür altında tanımlanabilecek filmlerin çokluğuna ve çeşitliliğine dikkat çekiyorlar. Özellikle 12 Eylül sonrasının politik ve kültürel ortamının anlaşılması gerektiğine vurgu yapan yazarlar sansürün sinemada uygulanışından 2000 sonrası sinemada yaşanan değişim ve güçlenmeye ve artan bağımsız filmlere de bu başlık altında değiniyorlar. Dram türünün altında değerlendirilen ve zengin tematik çeşitliliğe sahip filmlerden örnekler de (*Uçurtmayı Vurmasınlar*, Başaran, 1989; *Mayıs Sıkıntısı*, Ceylan, 1999; *Muhsin Bey*, Turgul, 1987; *Otobüs*, Okan, 1974; *Hudutların Kanunu*, Akad, 1966 vb.) bu bölümde tanıtılmış.

Uluslararası sinema bölümünde ise Türkiye'nin Avrupa ve Ortadoğu arasında olması itibarıyla kendine özgü koşullarının yarattığı kültürel çeşitlilikle birlikte uluslararası bir konumda değerlendirilebileceğine değinen Robert Manning, yine uluslararası sinemanın iki önemli Türkiye kökenli yönetmeni üzerinde duruyor. Ferzan Özpetek ve Fatih Akın sinemalarından örneklerle ilişkin yazılar da kaleme alan Manning iki yönetmenin filmlerinde ortaklaşan unsurlara dikkat çekiyor. Çalışma, yurtdışında Türkiye sinemasına artan ilgiyi besleyecek ve ilgisine geniş bir perspektiften Türkiye'de sinemanın farklı boyutlarını, akademisyen değerlendirmeleriyle tanıtacak nitelikte. Farklı bölümlerde yazılarıyla katkı sunanlar arasında S. Ruken Öztürk, Hasan Akbulut, Ali Karadoğan, Ali Fuat Şengül, Laurence Law, Savaş Arslan, E. Nezih Orhon da bulunuyor. Türkiye sinemasına dair İngilizce az sayıda basılı kaynağa önemli bir katkı olacağı şüphesiz. Gönül Dönmez-Colin'in *Turkish Cinema: Identity, Distance, Belonging* (2008), Asuman Suner'in *New Turkish Cinema* (2009) ve Savaş Arslan'ın *Cinema in Turkey: A New Critical History* gibi İngilizce olarak yayınlanan kitaplardan farklı olarak artan Türkiye sineması ilgisine genel bir bakış imkânı sunuyor; farklı yazarların kaleminden türlere, yönetmenlere, çeşitli filmlere ve yıldızlara odaklanıyor.

Su, Sis ve Toprak

Gamze Hakverdi

Dipnot Yayınları, Ankara, 2013, 184 Sayfa,

ISBN: 9786054412891

Gamze Hakverdi "Her sinema filmi, izleyicisini karanlıkta görülmek için sırasını bekleyen imgelere doğru bir yolculuğa çıkarır" diyerek başlıyor yeni Türkiye sinemasını imgeler üzerinden incelediği çalışmasına. Yazar, kavramlar aracılığıyla bakmaya alıştığımız filmleri imgeler aracılığıyla düşünmemizin olanaklarını sunuyor. 2000 sonrası yükselişe geçen "sanat sineması"ndan seçtiği filmlerden görsel kolektif belleğimizde önemli yer tuttuğunu düşündüğü imgelerin sızdırdıklarının ne olduğunu anlama çabası olarak yorumluyor kitabını.

Yazarın yüksek lisans tezini temel aldığı çalışması üç ana bölümden oluşuyor. Birinci bölümde kuramsal dayanaklarının çerçevesini sunan Hakverdi'nin başvurduğu temel kavramlar estetik, filmsel imge, duyum ve zaman-imege sineması oluyor. İkinci bölümde yazar yaptığı kuramsal girişini yeni Türkiye sinemasında tekrarlayan imgeler olarak sis, su ve toprak üzerinden tartışarak derinleştiriyor. Üçüncü bölümde ise balık imgesinin anlamları üzerine düşünüyor yazar.

Sisli doğa çokça tekrar eden bir imge olarak çıkıyor karşımıza. Yazar sisin anlamının muğlaklık, tarif edilemezlik olduğunu ve bunun karakterlerin ruh halinin görsel karşılığı olarak kullanıldığını söylüyor ve birçok filmde görsel örneklerle savını destekliyor. *Çamur* (Zaim, 2003), *Pandora'nın Kutusu* (Ustaoğlu, 2008), *Bulutları Beklerken* (Ustaoğlu, 2004), *Sonbahar* (Alper, 2008), *Gelecek Uzun Sürer* (Alper, 2011) filmleri karakterlerinin tanımlanamazlıklarını sisli coğrafya imgeleri aracılığıyla sunan birkaç örnek olarak inceliyor. Filmlerde yer alan sisli doğa imgeleri, filmin tümüne hâkim bir ruh halini yansıtır hale geliyor. Bu haliyle yazar, imgelerin filmin duygusunu yaratmak açısından önemini tartışmaya açıyor.

Bir diğer tekrar eden imge olarak suyu ele alan yazar, *suya bakmanın* yeni Türkiye sinemasından seçtiği örneklerde karakterler için bir arınma ve yenilenme anlamı içerdiğini söylüyor. Suyun arındırıcı ve dönüştürücü etkisi açısından analiz edilen filmlerden *Pandora'nın Kutusu*, *Yumurta* (Kaplanoğlu, 2007), *Büyük Adam Küçük Aşk* (İpekçi, 2001), *İklimler* (Ceylan, 2006), *Bekleme Odası* (Demirkubuz, 2004), *Hayat Var* (Erdem, 2008) ve *Süt* (Kaplanoğlu, 2008) gibi filmlerin yanı sıra *Sonbahar*, *Uzak* (Ceylan, 2002), *Uzak İhtimal* (Çoşkun, 2009), *Gelecek Uzun Sürer* filmlerinde ise tekrarlanan *su kenarı* bir tefekkür mekânı olarak ele alınıyor ve karakterlerin yalnız, iki ya da üç kişi yaptığı tefekkürün anlamları inceleniyor. *Çamur* ve *Gelecek Uzun Sürer* filmlerinde suya bakma aynı zamanda dönüm noktası olan anlarda tercih edilen sinematografik öğeler olarak ele alınıyor.

Yeni Türkiye sinemasında çokça tekrar eden bir diğer imge olarak toprak, karakterler için sığınılan korunaklı bir alan olarak yorumlanıyor. Bu anlamıyla filmlerde toprağın anne ve evle özdeşleştiğini söyleyen yazar, karakterler için “yaşamamaz” olan kendi evlerinden kaçışın ve korunmanın mekânını toprak olarak okuyor. *Yumurta*, *Bal*, *Hayat Var*, *Beş Vakit* (Reha Erdem, 2006) filmleri *toprakta uyuma ve uzanmanın* anlamları üzerinden ele alınıyor.

Yazar, yeni Türkiye sinemasında ateşin bir imge olarak yokluğu ve aksiyon sinemasının çokça kullandığı bu imgenin sanat sinemasında yokluğu üzerine de bir tartışma yürütüyor.

Son olarak yazar *Korkuyorum Anne* (Reha Erdem, 2004) *Süt*, *Uzak*, *Filler ve Çimen* (Derviş Zaim, 2001) filmlerine balık imgesi üzerinden bakıyor. Erkek karakterlerle ilişki içerisinde ve eril kaygıları yansıtan bir imge olarak balığın imgesel anlamlarına dair film okumaları yapıyor. Bu konuyla ilgili yazının ilk halini okuyucular sinecine'nin daha önceki sayılarından hatırlayacaklardır.

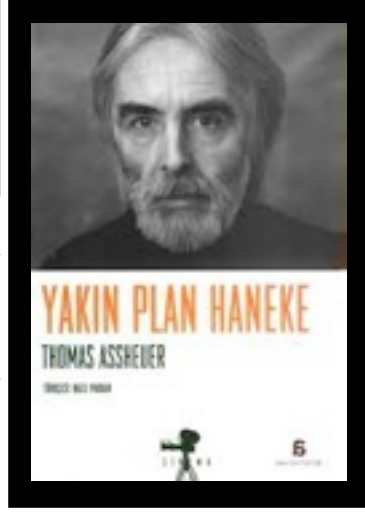
Gamze Hakverdi çalışmasında bizi yeni Türkiye sinemasının imgesel dünyasına götürüyor ve sinemaya dair alışkın olduğumuzdan farklı düşünme biçimlerinin imkanlarını sunuyor. Bu açıdan keyifle okunacak, ilham verici bir çalışma.

Yakın Plan Haneke

Thomas Assheuer Çev. Nazlı Pakkan

Agora Kitaplığı, İstanbul, 2013, 208 Sayfa,

ISBN: 9786051032061

2008 yılında Almanya'da yayınlanan *Yakın Plan Haneke* bu yıl Türkçeye çevrilerek kitaplıklarımıza kazandırıldı. Çalışma, Avusturyalı *auteur*ün yaşamına, filmlerine ve dünya görüşüne yakından bakma olanağı sunuyor. Kitap, Michael Haneke ile yapılan iki söyleşi, yönetmenin Robert Bresson'un *Rastgele Balthazar* (1966) filmi üzerine yazdığı bir yazı ve *Benny'nin Videosu*'nun (1992) gösterimi için yaptığı "Şiddet ve Medya" başlıklı sunumunu içeriyor. Kitabın son bölümünde de yönetmenin filmografisi yer alıyor.

Asshauer'in 2007 yılında yönetmenle yaptığı söyleşi, Haneke'nin çocukluğunda izlediği ve "görüntünün gücünü öğrendiği" filmlerden etkilendiği kitaplara, okuduğu okullardan çalışma hayatına ve yönetmenlik dünyasına girmemizi sağlıyor.

Sanatla kurduğu ilişkiye dair önemli bir tartışmayı da içeren söyleşide Haneke sanata bakışını şöyle özetliyor: "Sanat, statükoya ve kaosa karşı olan estetik heyecandır" (s. 40). *Benny'nin Videosu*, *Saklı* (2006), *Bilinmeyen Kod* (2000), *Yedinci Kıta* (1989) gibi filmleri modern topluma dair eleştiri olarak okunan yönetmen, bu eleştirilerinden de bahsediyor ve söyleşi, filmleri üzerine devam ediyor.

İkinci söyleşi yönetmenin 2009 yılında yaptığı *Beyaz Bant* filmi üzerine. Oyuncu seçimlerinden, mekânsal tercihlerine ve bazı sinematografik ayrıntılara ilişkin sohbetin ardından yönetmen *Beyaz Bant* filmine dair çokça yapılan bir "politik" film ya da faşizm eleştirisi olma yorumuna karşı filmini değerlendiriyor. Söyleşinin belki de en ilgi çekici bölümünü yönetmenin bu değerlendirmesi oluşturuyor.

Haneke'nin *Rastgele Balthazar* filmiyle ilgili yazısı film izleme deneyimleriyle başlıyor ve Bresson'un söz konusu filmine yönelik izlenimleriyle devam ediyor. "Dehşet ve Formun Ütopyası" başlığını taşıyan yazı, Haneke'nin kaleminden bir Bresson okuması olarak değerlendirilebilir.

Kitap, Haneke'nin "Şiddet ve Medya" başlıklı 1995 yılında yaptığı bir sunumu da içeriyor. Yönetmenin, medyanın şiddeti kullanma ve sunma biçimlerine ilişkin eleştirisini, kendi ifadesiyle "sinemanın temsilcisi" olarak yürüttüğü sorgulama ve tartışmayı içeren bu bölüm, Haneke sinemasının şiddetle ilişkisini anlamak için önemli ipuçları veriyor.

Çalışma, *auteur* yönetmen Michael Haneke'ye ilişkin Türkçe olarak yayınlanan ilk kitap olması açısından önem kazanıyor. Genel olarak okuyucuyu Haneke filmlerinin derinliğine ulaştıracak bir yoğunluktan uzak olduğu düşünülebilir fakat izleyicisi ve araştırmacılar için başvuru kaynağı olarak değerlendirilebilir.

Eleştiriye Giriş

Michael Ryan, Çev. Emrah Suat Onat

De Ki, Ankara, 2013, 227 Sayfa,

ISBN: 9789944492690

Politik Kamera'dan tanıdığımız Michael Ryan'ın dilimize kazandırılan bu kitabının özgün adı *An Introduction to Criticism: Literature / Film / Culture* (2012). Eser, Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim elemanlarından Emrah Suat Onat tarafından Türkçeye çevirildi.

Ryan'a göre, eserlerin çözümlemelerini yapmak önemli bir girişimdir çünkü ona göre sözcükler ve hikâyeler dünyayı değiştirebilirler. Ryan, eleştiriye bilimin görevini yükler: İncelemek ve araştırılanın nasıl işlediğini ortaya çıkarmak. Kitabında bu amaçla yararlanılabilecek çok sayıda yaklaşımı ve onların temel kavramlarını sunar ve bu kavramları tanımlamayı dener.

Ryan'ın ele aldığı eleştirel yaklaşımlar sırası ile şöyledir: “Biçimcilik”, “Yapısalcılık”, “Tarihsel Eleştiri”, “Psikanaliz ve Psikoloji”, “Marksizm ve Politik Eleştiri”, “Post-Yapısalcılık ve Yapıbozum”, “Toplumsal Cinsiyet Eleştirisi”, “Etnik, Sömürgecilik Sonrası ve Ulusaşırı Eleştiri”, “Bilimsel Eleştiri”, “Film Çalışmaları” ve “Kültürel Çalışmalar”.

Yazar, eleştirel yaklaşımları sunduğu her bir bölümde temel metinler, düşünceler ve kavramları aktardıktan sonra, önemli bir katkı olarak tartışma, çözümleme örnekleri ve çözümlemeye dair pratik öneriler sunar. Farklı yaklaşımlarla yaptığı çözümlemelerinde aynı eserleri/kültürel ürünleri ele alarak, okuyucunun bu çözümleme biçimlerini karşılaştırmasına da imkan tanımış olur. Örneğin, Orson Welles'in *Yurttaş Kane*'ini birçok eleştirel bakış açısından inceler. Çözümlemelerinde ele aldığı diğer kültürel ürünler arasında Fitzgerald'ın *Muhteşem Gatsby*'si, Hawthorne'un *Kızıl Damga*'sı, Conrad'ın *Karanlığın Yüreği* adlı eseri de yer alır.

Ryan, “Özet: Yeni Başlayanlar İçin Kuram” başlığıyla sunduğu son bölümde dikkatini belirli politik konular üzerinde yoğunlaştırarak ve bulunduğu coğrafyadan yola çıkarak toplumsal çevresine yönelik eleştirilerini, kültürün bağlandığını söylediği daha geniş alan içerisinden dile getirir. Eleştirel yaklaşımların sunduğu fikirleri kendi yorumuyla uygular. Kültürün uyumlanmayı getirdiğini ve hikâyelerin, kalabalık insan topluluklarının hayatta kalmasını sağlayarak bunların üyelerinin hayatını güvence altına aldığını söyler. Güç sahibi grupların iktidarı ellerinde tutabilmek için sözcükleri kullanma biçimlerine, bazı terimlerin ve olayların Amerika Birleşik Devletleri'nde bu yönde nasıl işlevselleştirdiğine dair değerlendirmeler yapar. Kişilerin, var olmayan bir düzenin, dünya düzenine dayatılmasına destek verdiğini varsayar ve bunun kökensel nedeni olarak evrimi gösterir. Ryan'a göre eleştiri, yaratılmakta olan yüzeysel algıyı kırdığı noktada meselenin derinliklerini görmek üzere bir dönüm noktası oluşturabilir.

Michael Ryan'ın giriş niteliğindeki bu eseri, ana eleştiri ve edebiyat kuramları kaynakları ile paralel okunduğunda, bu alanda yeni okuma yapmaya başlayanlar için ilham verici olacaktır.

